

»Ryppäistä» ryppäitä

Viime vuoden aikana huomioni kiintyi lukuisia kertoja siihen, että *ryväs*-sanana vahva-asteisissa taivutusmuodoissa on *p:n* asemesta kaksoiskonsonantti. Pääkaupungin sanomalehdessä kirjoitetaan:

1. »Ei ihme, että pyhien jälkeen etelään palatessa kertyivät autot yöllä hirvialueita ohittaessaan tiiviiksi ryppäiksi.»

2. »No, runoilijain tuotanto kyllä esiteltiin, ikäjärjestyksessä, ryppäinä kuin huonosti toimitetussa antologiassa –.»

Aikakauslehdistä on osunut silmään mm. seuraavat tapaukset:

3. »Karjala-nimiryppäiden levinneisyysalue Suomessa kattaa karjalaisen eränauttinnan, asutuksen ja kulttuurivaikutuksen alueen.»

4. »Konsernin yhtiöryppäessä Perusyhtymä Oy on hivenen muita yhtiöitä tasarvoisempi –.»

5. »[Eräisiin kaupunkeihin] olisi siirretty kokonaisia virastoryppäitä.»

Eräästä tuoreesta romaanikäännöksestä havaitsin peräti puoli tusinaa vastaavanlaisia tapauksia, esim.:

6. »Tienposkessa siellä täällä kyyhöttää ryppäänä matalia, puisia, maalaamattomia, ylen säänpieksemiä taloja –.»

7. »-- kun he kaikki hetken kuluttua seisovat yhtenä ryppäänä käytävässä.»

Kaikki kirjasta tapaamani esiintymät ovat vahva-asteisessa muodossa, useimmat essiivissä, yksi translatiivissa ja yksi monikon illatiivissa, semanttisesti hiukan oudossa yhteydessä:

8. »Nyt joki on tulvinut yli äyräidensä, yli tasangon vehreyden, metsänryppäisiin, vihreä- ja ruskeajuovaisille pelloille --.»

»Metsänryppäillä» tarkoitetaan kaiketi pieniä metsiköitä eli puiden rypäitä. Kyseessä näyttää olevan siis eräänlainen kontaminaatio.

Tuntuu siltä, kuin *ryväs*-sanan suosio olisi viime aikoina yleensäkin hiljalleen kasvanut. Siinä ei tietenkään ole valittamisen aihetta. Ilmaiseehan sana tuoreesti, ehkä hieman kansanomaiselta tuoksah-taen merkityssisältönsä 'tiheä joukko, kasauma, rykelmä, rypäle'. Onpa se kelpuutettu tilastotieteen termiksikin: 'määrätyyppinen lukujoukko varianssianalyysissä, klusteri'. (Terho Itkonen, *Kieliopas*.)

Sanan taivutuksessa on kuitenkin huomauttamisen sijaa. Astevaihtelusääntöjen mukaan geminaatalliset muodot edellyttävät taivutussuhdetta *rypäs : ryppään*. Sellainenkin tunnetaan kansankielestä, Suomen kielen etymologisen sanakirjan mukaan sekä itä- että länsimurteiden alueelta. Tuo taivutussarja on kuitenkin selvästi toissijainen. Kansankielessä vallitsee laajoilla aloilla ns. yleisgeminaatio, jonka johdosta sanotaan esim. *melloo* = meloo, *kätteen* = käteen, *vapaat* = vapaat. Tämän käytännön mukaisia ovat kansanmurteissa mm. taivutus-suhteet *kuve : kuppeet*, *ryväs : ryppäät*, joissa heikon asteen *v:tä* vastaa vahvassa asteessa geminoitunut *pp*. Murteissa tavattava nominatiivi *rypäs* perustunee lähinnä siihen, että taivutus *ryväs : ryppään* on mukautettu sellaisiin yleisiin malleihin kuin *tupas : tuppaan*, *rikas : rikkaan*, *mätäs : mättään*, joissa vahvan asteen geminaattaa vastaa heikossa asteessa yksinäisklusiili. Kehitystä on osaltaan voinut edistää se, että *ryväs : ryppään* edustaa varsin harvinaista sanatyyppeä. Lähimpiä vertailukohtia ovat *seiväs : seipään* ja *ha-*

vas : hapaan.

Taivutus *rypäs : ryppään* on siis syntynyt sinänsä hyvin ymmärrettävistä syistä, mutta suomen yleiskielessä yksikön nominatiivi kuuluu vakiintuneesti *ryväs* (ainakin jo Eurénin sanakirjassa 1860) ja sana taipuu *ryppään*, *rypäitä* jne. Lönnrot leimasi sanakirjassaan asun *rypäs : ryppään* murteelliseksi; Nykysuomen sanakirja ei mainitse sitä lainkaan. Nominatiivia *rypäs* (tai partitiivia *rypästä*) en ole liioin kirjasuomesta tavannutkaan, vain geminaatallisia vahvan asteen muotoja.

Yleiskielen yhtenäisyyden nimissä on siis syytä todeta, että raikkaan tuntuista *ryväs*-sanaa sopii kaikin mokomin viljellä mutta taivutus vaatii tarkkuutta: *ryväs : ryvästä : ryppään : rypäitä* jne. (kuten *seiväs : seivästä : seipään : seipäitä*).

PAAVO PULKKINEN